

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi Länsi-Balkanin uudistus- ja kasvuvälineen perustamisesta

Perustuslain 96 §:n 2 momentin perusteella lähetetään eduskunnalle muistio komission ehdotuksesta Euroopan parlamentille ja neuvostolle asetukseksi koskien Länsi-Balkanin uudistus- ja kasvuvälinettä (Reform and Growth Facility for the Western Balkans).

Helsingissä 25.1.2024

Ulkoministeri Elina Valtonen

Osastopäällikkö Olli Kantanen

EHDOTUS EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON ASETUKSEKSI LÄNSI-BALKANIN UUDISTUS- JA KASVUVÄLINEEN PERUSTAMISESTA**1 Tausta**

Venäjän täysmittaisen hyökkäyssodan myötä Euroopan turvallisuustilanne on merkittävästi heikentynyt ja EU-laajentumisprosessi on siirtynyt uuteen vaiheeseen. Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa korostaa tarvetta yhtenäisyydelle ja keskinäiselle solidaarisuudelle EU:n ja sen lähimpien kumppanien kanssa.

Ukrainan, Moldovan ja Georgian liittyttyä EU:n laajentumiskumppaneiksi Eurooppa-neuvosto kehotti kesäkuussa 2022 komissiota, ulkoasioiden korkeaa edustajaa ja neuvostoa edistämään EU:n ja Länsi-Balkanin alueen asteittaista lähentymistä laajentumisprosessin aikana. Asteittainen lähentyminen sisältyy vuonna 2020 uudistetun laajentumispolitiikan tarjoamiin välineisiin, joilla yhteistyötä voidaan lisätä erikseen määriteltävin keinoin laajentumiskumppaneiden kanssa jo neuvottelujen aikana. Komissio julkaisi 8.11.2023 vuotuisen laajentumispaketin, jota on kuvattu valtioneuvoston selvityksessä E 50/2023.

Laajentumispaketin yhteydessä komissio julkaisi tiedonannon koskien Länsi-Balkanin uutta kasvusuunnitelmaa (New growth plan for the Western Balkans COM(2023) 691), joka on tarkoitus muodostaa osana laajentumispolitiikkaan kuuluvaa asteittaisen lähentymisen työkalupakkia. Suunnitelman avulla pyritään vauhdittamaan Länsi-Balkanin maiden taloudellista lähentymistä unioniin.

Kasvusuunnitelmalla edistettäisiin hakijamaiden uudistuksia sekä parannettaisiin maiden investointiympäristöä, jotka puolestaan kiihdyttäisivät maiden EU-jäsenyyssprosessia ja talouskasvua. Edetessään suunnitelma toisi EU-jäsenyyden hyötyjä hakijamaiden kansalaisille tavalla, joka toimisi voimakkaana kannustimena jäsenyyden vaatimien uudistusten toimeenpanolle. Komission mukaan kasvusuunnitelma voisi jopa kaksinkertaistaa Länsi-Balkanin maiden talouden koon seuraavan 10 vuoden aikana.

Kasvusuunnitelma jakaantuu seuraaviin neljään pilariin: 1. Vahvempi taloudellinen yhdentyminen Euroopan unionin sisämarkkinoihin, 2. Taloudellisen yhdentymisen edistäminen koko Länsi-Balkanin alueella EU:n sääntöihin ja normeihin perustuvilla yhteisillä alueellisilla markkinoilla, 3. Perustavanlaatuisen uudistusten nopeuttaminen, jotka liittyvät oikeusvaltioperiaatteen, demokratian ja ihmis- ja perusoikeuksien kunnioittamiseen sekä mm. petosten, lahjonnan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan ja joilla tuetaan Länsi-Balkanin etenemistä kohti EU-jäsenyyttä, 4. Uudistuksiin osoitetun taloudellisen tuen lisääminen Länsi-Balkanin uudistus- ja kasvujärjestelyn kautta vuosina 2024–2027.

Toteuttaakseen kasvusuunnitelman neljättä pilaria komissio antoi asetusehdotuksen Länsi-Balkanin uudistus- ja kasvutukivälineeksi, jäljempänä tukiväline (Proposal for a Regulation establishing the Reform and Growth Facility for the Western Balkans, COM(2023) 692 final).

Tällä kirjelmällä muodostetaan valtioneuvoston kanta asetusehdotukseen tukivälineeksi.

2 Ehdotuksen tavoite

Länsi-Balkanin tukiväline-ehdotuksen tavoitteena on komission mukaan toimia kasvusuunnitelman keskeisenä osatekijänä, jolla lisättäisiin merkittävästi rahoitustukea kunnianhimoisen uudistusohjelman pohjalta. Tukivälineeseen liitettäisiin ennakkoehtoihin perustuva maksumekanismi, joka komission mukaan kannustaisi tuensaajia entistä tehokkaammin toteuttamaan keskeisiä EU-jäsenyyden vaatimia rakenneuudistuksia. Komission mukaan tällainen lähestymistapa edellyttäisi uutta mallia, joka poikkeaa tällä hetkellä EU:n käytettävissä olevista ulkoisen avun välineistä. Länsi-Balkanin uudistus- ja kasvuväline täydentäisi siten EU:n nykyistä liittymistä valmistelemaa rahoitusvälinettä (IPA III –välinettä).

Komission ehdotuksen mukaan tukivälineen yleisenä tavoitteena on nopeuttaa alueellista taloudellista yhdentymistä ja asteittaista yhdentymistä unionin sisämarkkinoihin sekä nopeuttaa tuensaajien talouksien sosioekonomista kehitystä ja lähentymistä unionin kanssa. Ehdotuksen keskeisenä tavoitteena on nopeuttaa EU-jäsenyyden vaatimia uudistuksia etenkin oikeusvaltiosektorilla.

Komission mukaan tukivälineestä myönnettävän tuen ennakkoehtona olisi, että kukin tuensaaja noudattaa ja ylläpitää demokratian mekanismeja, kunnioittaa demokraattisia instituutioita, noudattaa oikeusvaltioperiaatetta ja takaa ihmisoikeuksien kunnioittamisen. Toisena edellytyksenä olisi Serbian ja Kosovon rakentava sitoutuminen suhteidensa normalisointiin, ml. osapuolten välisessä vuoropuhelussa saavutettujen sopimusten ja toimien täytäntöönpano.

Tukiväline-ehdotuksen tavoitteena on nopeuttaa tuensaajien siirtymää kestäviksi ja osallistaviksi talouksiksi, jotka kykenevät kestämaan unionin sisämarkkinoiden kilpailupaineita. Lisäksi sillä pyritään parantamaan niiden investointiympäristöä ja edistämään alueellista taloudellista yhdentymistä. Eteneminen alueellisessa integraatiossa on ehtona asteittaiselle lähentymiselle EU:n sisämarkkinoille. Tukivälineellä tehostetaan yhdentymistä EU:n sisämarkkinoihin muun muassa parantamalla alueen yhteyksiä Euroopan laajuisten verkkojen avulla, nopeuttamalla vihreää siirtymää vuonna 2020 hyväksytyn Länsi-Balkanin vihreän toimintaohjelman mukaisesti, sekä edistämällä digitalisaatiota, innovointia ja laadukasta koulutusta ja työllisyystoimia.

3 Ehdotuksen pääasiallinen sisältö

Tukivälineen rahoituksen kokonaismäärä olisi yhteensä 6 mrd. euroa, josta 2 mrd. euroa avustusmuotoista rahoitustukea ja 4 mrd. euroa (käyvin hinnoin) lainamuotoista rahoitustukea. Tukivälineen rahoitus jakautuisi vuosille 2024–2027.

Nykyinen Länsi-Balkanin sekä Turkin alueelle kohdentuva liittymisvälineen (IPA III) rahoitustuki säilyisi ennallaan. IPA III on laajentumisen tukiväline ja osa EU:n ulkosuhderahoituskokonaisuutta. Komission ehdottama uusi tukiväline tukisi osaltaan liittymisvälineen tavoitteita painottuen sosioekonomiseen sektoriin. Liittymisvälineen säännöt eivät soveltuisi uudessa tukivälineessä ehdotettuun ehdollisuuteen. Jo käytössä oleva hallinnolliseen kehittämiseen tähtäävä teknisen tuen instrumentti (TSI) säilyy jatkossakin Länsi-Balkanin alueella yhtenä työkaluna uudistusten osalta.

Asetusehdotus jakautuu rakenteeltaan seuraavasti:

1. Yleiset säännökset (Luku I)

Luku I määrittelee tukivälineen tavoitteet, periaatteet ja tuen edellytykset. Tukivälineeseen sisältyy sekä avustusmuotoista- että lainamuotoista rahoitustukea. Tukivälineen tuensaajia olisivat Albania, Bosnia ja Hertsegovina, Kosovo, Montenegro, Pohjois-Makedonia ja Serbia.

Länsi-Balkanin tukiväline olisi komission ehdotuksen mukaan luonteeltaan joustava instrumentti, jonka tavoitteena on kiihdyttää sosioekonomisia uudistuksia sekä tuoda Länsi-Balkanin alue lähemmäs EU:ta, samalla varmistaen ennustettavuuden, läpinäkyvyyden sekä vastuullisuuden. Tällä hetkellä Länsi-Balkanin taloudellinen lähentyminen on EU:n keskitasoon nähden matalaa, 30–50% EU:n keskiarvosta (ostovoimaan suhteutettu BKT per capita).

Tukivälineestä myönnettävän tuen ennakkoehdtona olisi, että tuensaajat pitävät yllä ja kunnioittavat toimivia demokratian mekanismeja, parlamentaarinen monipuoluejärjestelmä mukaan lukien, noudattavat oikeusvaltioperiaatetta ja takaavat kaikkien ihmisoikeuksien, myös vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden oikeuksien, kunnioittamisen. Lisäksi edellytettäisiin Serbian ja Kosovon rakentavaa sitoutumista suhteidensa normalisointiin.

2. Rahoitus ja täytäntöönpano (Luku II)

Luku II käsittelee rahoituksen ja täytäntöönpanon yksityiskohtia. Se määrittää taloudellisen kehyksen, tuen muodot ja täytäntöönpanosäännöt. Luvussa käsitellään myös tuen toteutustapoja.

Tukivälineen rahoituksen kokonaismäärä olisi yhteensä 6 mrd. euroa, josta 2 mrd. euroa avustusmuotoista rahoitustukea ja 4 mrd. euroa. (käyvin hinnoin) lainamuotoista rahoitustukea. Tukivälineen rahoitus jakautuisi vuosille 2024–2027.

Tukivälineen rahoitus jakautuisi alustavan suuntaa antavasti komission ehdotukseen sisältyvän varojenjakomenetelmän mukaan. Menetelmä sisältää kaksi kriteeriä, jotka ovat väestömäärä sekä asukaskohtainen BKT. Menetelmässä väestökriteeri painottuisi BKT-kriteeriä enemmän. Menetelmän mukainen rahoitus jakautuisi valtioneuvoston alustavan arvion mukaan seuraavasti Länsi-Balkanin maiden kesken; Serbia noin 1,7 mrd. euroa (29%), Bosnia ja Hertsegovina noin 1,06 mrd. euroa (18%), Albania noin 1,04 mrd. euroa (17%), Kosovo noin 0,9 mrd. euroa (15%), Pohjois-Makedonia noin 0,8 mrd. euroa (14%) ja Montenegro noin 0,4 mrd. euroa (7%). Alustava arvio pohjautuu vuoden 2023 väestötietoihin ja BKT:n osalta vuoden 2022 Maailmanpankin tilastoihin.

Ehdotuksen mukaan komissio vahvistaisi maiden alustavan ohjeellisen tuen kokonaismäärän sekä mm. avustusmuotoisen ja lainamuotoisen tuen jako maakohtaisesti laadittavissa uudistusohjelmia koskevissa täytäntöönpanopäätöksissä. Lopullinen maakohtainen rahoitustuki määräytyisi kuitenkin lopullisen täytäntöönpanon perusteella.

Lisäksi 1,5% avustusmuotoisesta rahoitustuesta (30 milj. euroa) allokoitaisiin tekniseen ja hallinnolliseen tukeen, jonka avulla rahoitusta mm. hallinnoidaan, tarkastetaan ja arvioidaan.

Tukivälineen kautta myönnettävä tuki kanavoitaisiin joko avustuksina tuensaajavaltiolle tai Länsi-Balkanin Investointikehyksen (WBIF) kautta. Vähintään puolet tukivälineen rahoituksesta, noin 3 mrd. euroa, kanavoitaisiin asteittain WBIF:n kautta, jonka rakenteet tarjoaisivat ylimääräistä suojaa varojen väärinkäytön riskin minimoimiseksi. Suomi on edustettuna WBIF:n johtokunnassa.

Rahoitustuen täytäntöönpanon osalta komissio esittää lisäksi tiettyjä poikkeuksia varainhoitoasetukseen tukivälineen käyttämättömien maksusitoumusten- ja

maksumäärärahojen siirtämisestä automaattisesti seuraavalle varainhoitovuodelle sekä maksusitoumusmäärärahojen uudelleen käyttöön ottamisesta.

Avustusmuotoisen rahoitustuen osuus olisi tarkoitus rahoittaa osana EU:n monivuotisen rahoituskehityksen välitarkistusta. Tukivälineen 2 mrd. euron avustusmuotoisella rahoituksella mahdollistettaisiin myös välineen lainamuotoinen rahoitustuki. Komissio valtuutettaisiin lainaamaan varat unionin lukuun pääomamarkkinoilta tai rahoituslaitoksilta (nykyisen EU:n makrotaloudellisen avun tapaisesti). Avustusmuotoisesta tuesta katettaisiin 4 miljardin euron lainamuotoisen tuen ottolainauksen takuujärjestelyyn tarvittava 9 % varautumisasteen määrä.

3. Uudistusohjelmat (Luku III)

Luku III käsittelee uudistusohjelmien vaatimuksia ja perusteita sekä niiden laatimista. Luvussa säädetään myös uudistusohjelmien arvioinnista, mahdollisista muutoksista ja lainasopimuksista.

Tukivälineen taloudellisen tuen mekaniikka olisi voimakkaasti ehdollinen ja varojen myöntäminen olisi sidottu kunkin maan keskeisten uudistusten suunnitelmassa sovittuihin uudistuksiin ja niiden täyttymiseen. Varoja maksettaisiin kahdesti vuodessa. Komissiolla olisi mahdollisuus myös maksujen jäädyttämiseen, vähentämiseen tai uudelleen allokoimiseen muille kasvusuunnitelman kohdemaille.

Saadakseen tukea tukivälineestä kunkin tuensaajan olisi toimitettava komissiolle tukivälineen voimassaoloajan kattava uudistusohjelma, joka perustuisi viimeisimmän talouden uudistusohjelman rakenneuudistuksia koskevaan osaan ja siihen liittyviin talous- ja rahoitusvuoropuhelussa toukokuussa 2023 sovittuihin yhteisiin toimintaohjeisiin, soveltuvien osin tuensaajan kansalliseen kasvustrategiaan, tarkistettuihin laajentumisen menettelytapoihin, viimeisimpään laajentumispakettiin ja Länsi-Balkanin talous- ja investointisuunnitelmaan.

Komissio arvioisi ilman aiheutonta viivytystä kunkin tuensaajan uudistusohjelman, minkä jälkeen komissio hyväksyisi suunnitelman täytäntöönpanopäätöksellä.

Toimitettuaan uudistusohjelman komissiolle tuensaaja voisi pyytää vapauttamaan ennakkomaksun, joka olisi enintään 7 prosenttia tukivälineen kokonaismäärästä.

Tuensaajan olisi esitettävä kahdesti vuodessa asianmukaisesti perusteltu pyyntö varojen vapauttamisesta määrällisiin ja laadullisiin tavoitteisiin liittyvien maksuehtojen täytyessä. Komissio arvioisi, onko tuensaaja täyttänyt tyydyttävällä komission täytäntöönpanopäätöksessä esitetyt maksuehdot. Mikäli komissio antaisi kielteisen arvion jonkin ehdon täyttymisestä, voisi se keskeyttää tai peruuttaa kyseistä ehtoa vastaavien varojen maksun.

Investoinnit kohdentuisivat sektoreille, jotka ovat keskeisiä sosioekonomiselle kehitykselle, kuten yhteydet (ml. kuljetusala), energia-ala, vihreä ja digitaalinen siirtymä, koulutus sekä osaamisen kehittäminen. Projektit tai ohjelmat toteutettaisiin yhteistyössä kansainvälisten rahoituslaitosten ja EU-jäsenmaiden kehityspankkien avulla ja niihin pyritäisiin houkuttelemaan investointeja myös yksityiseltä sektorilta.

4. Unionin taloudellisten etujen suojaaminen (Luku IV)

Luku IV sisältää säännöt, jotka varmistavat tehokkaat valvontatoimet ohjelman toteutuksessa. Luku käsittelee velvoitteita, jotka koskevat petosten, korruption ja väärinkäytösten ehkäisemistä sekä varojen palauttamista.

Tuensaajien olisi otettava käyttöön seurantajärjestelmä, joka perustuu komission vahvistamiin kriteereihin. Tuensaajien odotetaan raportoivan komissiolle vuosittain uudistusohjelmiansa täytäntöönpanosta. Tähän sisältyy raportointi uudistusohjelmissa esitettyjen tavoitteiden saavuttamisesta ja siinä saavutetusta edistyksestä, tuensaajien sisäisen valvonnan järjestelmien parantamisesta, tuensaajien talousarvioiden toteuttamisesta sekä mahdollisista aiheettomasti maksetuista tai väärinkäytetyistä ja EU:n lopulta takaisin perimistä määristä.

5. Seuranta, raportointi ja arviointi (Luku V)

Luku V kattaa seurannan, raportoinnin ja arviointiprosessit. Luvussa määritellään indikaattorit ja tulostaulut, joita käytetään ohjelman seurannassa, sekä ohjelman ex-post-arviointi.

Komissio seuraa tukivälineen täytäntöönpanoa ja antaisi vuosittain Euroopan parlamentille ja neuvostolle kertomuksensa tukivälineen tavoitteiden saavuttamisesta. Lisäksi komissio tekisi 31.12.2027 jälkeen jälkiarvioinnin tukivälineestä.

6. Loppusäännökset (Luku VI)

Luku VI sisältää säännökset valtuuksien siirrosta, komitologiamenettelystä, viestinnästä ja voimaantulosta.

Komissiolle siirrettäisiin delegoitua säädösvaltaa lainoja koskevan 9 prosentin varautumisasteen muuttamiseksi.

4 Ehdotuksen oikeusperusta ja suhde suhteellisuus- ja toissijaisuusperiaatteisiin

4.1 Ehdotuksen oikeusperusta

Ehdotus perustuu Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 212 ja 322 artikloihin.

SEUT 212 artikla koskee kolmansien maiden kanssa tehtävää taloudellista, teknistä ja rahoitusyhteistyötä ja SEUT 322 artikla unionin varainhoitosääntöjä. Ehdotetut oikeusperustat ovat keskenään yhteensopivat. Ne edellyttävät ehdotuksen käsittelemistä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä yhdessä Euroopan parlamentin kanssa ja neuvosto tekee niiden nojalla ratkaisunsa määräenemmistöllä.

Ehdotus on muodoltaan asetus. Asetuksia käytetään systemaattisesti unionin tukivälineitä ja rahoitusohjelmia perustettaessa, jotta voidaan varmistaa niiden yhdenmukainen soveltaminen, kaikilta osin sitova luonne ja suora sovellettavuus. Lisäksi SEUT 322 artikla edellyttää nimenomaisesti asetuksen käyttämistä säädösinstrumenttina.

Valtioneuvosto pitää ehdotettuja oikeusperustoja ja niiden yhdistämistä asianmukaisena.

4.2. Toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaate

Toissijaisuusperiaatetta ei sovelleta aloilla, joilla unionilla on yksinomainen toimivalta. Niitä ovat erityisesti SEUT 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitetut politiikanalat. Lisäksi vain unioni voi antaa säädöksiä perussopimusten toimelinjärjestelmää ja varainhoitoa koskevien määräysten nojalla, joihin myös rahoituskehysasetus kuuluu.

Kasvusuunnitelman tavoite on tukea Länsi-Balkanin tuensaajien lähentymistä Euroopan unioniin, sen laajentumiskäytännön kontekstissa. Kun otetaan huomioon rahoituksen kokonaismäärä (enintään 6 mrd. euroa), on EU parhaiten asemoitunut, esimerkiksi alueella sijaitsevien edustustojensa tuella, toteuttamaan kyseinen rahoitusmalli.

Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti unionin toiminnan sisältö ja muoto eivät saa ylittää sitä, mikä on tarpeen perussopimusten tavoitteiden saavuttamiseksi (SEU 5(4)). Komission mukaan ehdotus on suhteellisuusperiaatteen mukainen, kasvusuunnitelma olisi kohdennettu toimi Länsi-Balkanin alueella tarvittavien uudistusten nopeuttamiseksi ja EU-tason saavuttamiseksi, varmistaen molempia osapuolia hyödyttävän EU-laajentumisprosessin. Kasvusuunnitelman rakenne nojaa soveltuvien osien jo olemassa olevaan IPA III – tukeen, WBIF-järjestelmään sekä muihin instrumentteihin.

Valtioneuvosto arvioi, että ehdotus on toissijaisuusperiaatteen ja suhteellisuusperiaatteen mukainen.

5 Ehdotuksen vaikutukset

5.1. Taloudelliset vaikutukset

Kasvusuunnitelman kautta myönnettävän rahoitustuen määrä on yhteensä enintään 6 mrd. euroa käypinä hintoina, jakautuen vuosille 2024–2027. Kasvusuunnitelman kautta myönnettävän avustusmuotoisen rahoitustuen osuus olisi enintään 2 mrd. euroa. Kasvusuunnitelman kautta myönnettäisiin myös enintään noin 4 mrd. euroa lainamuotoista rahoitustukea.

Avustusmuotoinen rahoitustuki rahoitettaisiin MFF-välitarkistuksessa ehdotetulla lisärahoituksella EU:n budjetin ulkosuhdeotsakkeesta. Rahoitustuesta päätetään osana EU:n monivuotisen rahoituskehysten välitarkistusta Eurooppa-neuvostossa.

MFF-välitarkistuksen taloudellisia vaikutuksia on arvioitu valtioneuvoston selvityksessä EJ 8/2023 vp.

Komission ehdotuksen mukainen 2 mrd. euron avustusmuotoinen lisärahoitus EU-budjetissa Länsi-Balkanin kasvusuunnitelmalle kasvattaisi Suomen EU-maksuja noin 32 miljoonalla eurolla.

5.2. Vaikutukset lainsäädäntöön

Ehdotettu asetus kasvusuunnitelmasta olisi EU:n asetuksena suoraan sovellettavaa, velvoittavaa oikeutta eikä sen voimaansaattaminen edellyttäisi muutoksia Suomen lainsäädäntöön.

6 Ehdotuksen suhde perustuslakiin sekä perus- ja ihmisoikeuksiin

Perustuslakivaliokunnan mukaan valtiosääntöoikeudellisessa tarkastelussa budjettisuvereniteetin kannalta olennainen kysymys on jäsenvaltion vastuiden tarkkarajaisuus (PeVL 11/2020 vp, PeVL 12/2020 vp, PeVL 16/2020 vp).

Kasvusuunnitelmaa koskevassa ehdotuksessa on säädetty enimmäismäärästä vuosille 2024–2027.

Valtioneuvosto ei katso ehdotuksen olevan ristiriidassa Suomen perustuslain tai Suomea velvoittavien perus- ja ihmisoikeusinstrumenttien kanssa.

7 Ahvenanmaan toimivalta

Asia kuuluu Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 27 § 4 kohdan ja 59 a §:n perusteella valtakunnan lainsäädäntövaltaan.

8 Ehdotuksen käsittely Euroopan unionin toimielimissä ja muiden jäsenvaltioiden kannat

Komissio antoi 20.6.2023 ehdotukset EU:n monivuotista rahoituskehystä 2021–2027 koskevaksi välitarkistukseksi.

MFF-välitarkistuksesta päätetään Eurooppa-neuvostossa yksimielisesti. MFF-välitarkistusta on käsitelty lokakuun ja joulukuun Eurooppa-neuvostossa, yleisten asioiden neuvoston syksyn kokouksissa sekä Coreper- ja työryhmätasolla.

Kasvusuunnitelmaa käsitellään Länsi-Balkanin työryhmässä (COWEB) ja EU-laajentumisen työryhmässä (COELA) sekä rahoituskehysten välitarkastelua käsittelevässä neuvoston ad hoc -työryhmässä.

9 Ehdotuksen kansallinen käsittely

U-kirjelmä komission ehdottamasta kasvusuunnitelmasta on valmisteltu ulkoministeriössä, tiiviissä yhteistyössä muiden ministeriöiden sekä erityisesti Valtioneuvoston kanslian EU-asioiden osaston kanssa. Komission ehdotus sekä siitä laadittu U-kirjelmä on käsitelty ulkosuhdejaoston kirjallisessa menettelyssä 9.-10.1.2024 ja MFF-johtoryhmän kirjallisessa menettelyssä 12.1.2024 sekä EU-ministerivaliokunnan kokouksessa 17.1.2024.

Tämä U-kirjelmä on osa MFF-välitarkistukseen liittyvää kokonaisuutta.

10 Valtioneuvoston kanta

Suomen ennakkovaikuttamiskantoja ja kantoja MFF-välitarkistukseen on linjattu valtioneuvoston selvityksissä E 178/2022 vp, E 17/2023 vp ja EJ 8/2023 vp sekä U-kirjelmissä U 36/2023 vp, U 38/2023 vp ja U 41/2023 vp.

Suomen kantoja komission laajentumispakettiin sekä kasvusuunnitelmaan on linjattu valtioneuvoston selvityksessä E 50/2023 vp muun muassa seuraavasti:

Valtioneuvosto yhtyy komission näkemykseen, jonka mukaan Länsi-Balkanin maiden eteneminen kohti täyttä EU-jäsenyyttä palvelee unionin omia poliittisia, turvallisuus- ja taloudellisia intressejä. Komission tavoin valtioneuvosto katsoo, että kasvusuunnitelman tavoitteena tulee olla kumppanien ehdollinen tukeminen näiden omien uudistusten ja alueellisen talouskasvun kiihdyttämiseksi johtaen EU-jäsenyystien nopeampaan edistymiseen. (E 50/2023 vp)

Valtioneuvosto korostaa komission tavoin, että tukivälineeseen liittyvän rahoituksen tulee olla ehdollista edistymiseen keskeisissä oikeusvaltiosektorin ja EU-jäsenyysskriteerien mukaisissa uudistuksissa. Valtioneuvosto näkee, että asteittainen lähentyminen kohti EU:n sisämarkkinoita tulee sitoa yhtenäisen alueellisen markkinan ja hyvien naapuruussuhteiden edistämiseen. (E 50/2023 vp)

Osana Länsi-Balkanin kasvusuunnitelmaa valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti myös uuden Länsi-Balkanin uudistus- ja kasvuvälineen perustamiseen. Valtioneuvosto on avoin erilaisille rahoitusratkaisuille Länsi-Balkanin kasvusuunnitelman toimeenpanon tukemiseksi. Valtioneuvosto kuitenkin korostaa EU-varojen tehokasta valvontaa ja EU:n taloudellisten etujen suojaamista sekä suhtautuu varauksellisesti ehdotettuun poikkeukseen EU:n varainhoitoasetuksesta, minkä mukaan otettaisiin uudelleen käyttöön välineestä käyttämättä jääviä, vapautettuja sitoumuksia. Valtioneuvosto katsoo, että välineen hallinnoinnin tehokkuus tulee varmistaa ja välttää päällekkäisyyksiä jo toimivien instrumenttien kanssa. Valtioneuvosto korostaa neuvoston tiedonsaantia ja osallistumismahdollisuuksia Länsi-Balkanin uudistus- ja kasvuvälinettä ja uudistusohjelmia koskevassa päätöksenteossa.

Liittyen tulevan välineen rahoituksen kohdentumiseen, Suomi kiinnittää huomiota Länsi-Balkanin maiden erilaisiin lähtötilanteisiin ja valmiuksiin edetä EU-jäsenyyksellä.

Valtioneuvosto määrittelee lopullisen kantansa Länsi-Balkanin uudistus- ja kasvuvälineehdotuksen rahoitukseen osana MFF-välitarkistusehdotuksen kokonaisuutta Suomen kokonaisedun lähtökohdista.